

ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ İLE KONAKLAMA VE YİYECEK HİZMETLERİ ALT SINIFINDAKİ KÜÇÜK, ORTA VE BÜYÜK ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİNANSAL PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ*

A Comparative Analysis of Financial Performance of Small, Medium and Large-Scaled Firms Belonging to Accommodation and Catering Services Using the Ratio Analysis

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

Erdal YILMAZ**, Tunay ASLAN***

Gönderim Tarihi: 19.06.2018

Kabul Tarihi: 28.06.2018

ÖZ: Çalışmanın temel amacı, “Oran Analizi” yöntemini kullanarak, “Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri” alt sınıfındaki küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin finansal performanslarını yıllar itibarı ile değerlendirip karşılaştırmaktır. Çalışma kapsamında elde edilen veriler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın her yıl düzenli olarak yayınladığı sektörel bilançolar arasından, “Konaklama Ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri” alt sektöründeki küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin son üç yıllık bilanço ve gelir tablolarından elde edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda işletmelerin bazı finansal performans göstergeleri ile işletmelerin ölçekleri arasında (büyük, orta ve küçük ölçekli olması) anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler:Oran Analizi, Konaklama İşletmeleri, Finansal Performans

Jel Sınıflandırması: M40, M41, M42

ABSTRACT:The main aim of this study is to annually evaluate and compare the financial performance of small, medium and large-scaled firms belonging to

*Bu çalışma, 3-5 Kasım 2017 tarihlerinde Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi’nde düzenlenen 1.Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi’nde sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

**Doç.Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, eyilmaz@omu.edu.tr

***Dr. SMM, tunay_aslan@hotmail.com

accommodation and catering services using the ratio analysis. Data of this research are retrieved from Central Bank of the Republic of Turkey's sectorial balance sheets, which are published every year. The balance sheets and income statements covering the most recent three years of small, medium and large-scaled firms, which belong to accommodation and catering services provide the data for this paper. As a result of the analysis, meaningful and significant differences are detected between some financial performance indicators and scales (small, medium, large) of companies.

Keywords: Ratio Analysis, Accommodation Businesses, And Financial Performance

JEL Classification:M40, M41, M42

GİRİŞ

Türkiye'de 1980'li yıllardan itibaren uygulanan politikalar neticesinde turizm sektörü önemli ilerlemeler kaydetmiş, turizm gelirleri ülke ekonomisinin önemli bir unsuru haline gelmiş ve Türkiye dünyada en çok turist çeken ülkeler arasında yerini almıştır. Birleşmiş Milletler Turizm Örgütü'ne göre, Türkiye 2012'de dünyada en fazla ziyaret edilen altıncı ülke olmuştur. Aynı şekilde Antalya ve İstanbul en çok ziyaret edilen ilk on şehir arasına girmiştir. Her ne kadar sonraki yıllarda çeşitli terör saldırıları, siyasi ve ekonomik nedenlerle Türkiye'nin dünya turizmi içerisindeki payında bir miktar gerileme olsa da, yapılan yatırımlar ve sahip olduğu turizm potansiyeli ile Türkiye, dünya turizminin önemli aktörleri arasında yerini korumaktadır. Ayrıca emek yoğun bir sektör olan turizm, ilgili olan diğer alanlarla birlikte istihdam yaratma potansiyeline sahip çok önemli bir sektör konumundadır.

Turizm sektörü sabit sermaye yatırımlarının ağırlıklı olduğu, bundan dolayı arzın esnek olmadığı ancak talebin esnek olduğu bir sektördür. Bu özelliğinden dolayı gerek dünya çapında gerekse ülke içerisinde meydana gelen siyasal, ekonomik ve sosyal olaylar turizm talebini doğrudan etkilerken, aynı zamanda turizm işletmelerinin finansal performanslarını da etkilemektedir. Bunun için turizm sektörünün sermaye yapısı, karlılık durumu, faaliyetlerinin etkinliği ile ilgili gelişmelerin takip edilmesi ve finansal performanslarının izlenmesi, hem geçmişini değerlendirmede hem de geleceği planlamada son derece önemlidir. Bu çalışmanın amacı, “Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektöründe yer alan küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin 2013-2015 yıllarına ait mali tablolarının oran analizi yöntemiyle analiz edilerek finansal performanslarının ölçülmesi ve sektörün finansal performansının gelişimi ile ilgili değerlendirmede bulunmaktır. Bu çerçevede öncelikle konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalarla ilgili araştırma sonuçları değerlendirildikten sonra oran analizi ile ilgili bilgiler verilmiş, daha sonra yapılan analizin sonuçları

değerlendirilmiş, ulaşılan sonuçlar ve yapılan öneriler sunulmuştur.

LİTERATÜR TARAMASI

Konu ile ilgili literatür incelendiğinde işletmelerin finansal durumlarını yada performanslarını ölçmede çeşitli oranların kullanıldığı çok sayıda akademik çalışmaya rastlanılmıştır. Oran analizi yöntemi daha çok şirket birleşme kararlarında, finansal başarısızlıkların öngörülmesi, performans değerlendirmesi, farklı sektörler ile kıyaslama ve mevcut durumun ortaya konulması gibi amaçlar için kullanıldığı görülmüştür. Yapılan literatür incelemesi neticesinde turizm işletmeleri yada sektöre yönelik var olan durumu ortaya koymak veya geleceğe dair öneri ve tahminde bulunmak adına yapılmış akademik çalışmalara da rastlanılmıştır (Erdoğan vd,2016:634).

Steed vd (2003), Otel işletmelerinin uygulamış oldukları tam pansiyon ve yarı pansiyon (oda-kahvaltı) programındaki odaları toplam kâra katkılarını finansal oranlar yöntemi kullanarak hesaplamışlardır. Kim ve Ayoun (2005), Çalışmalarında hizmet sektöründe faaliyet gösteren konaklama, restoran, havayolu, eğlence merkezleri olmak üzere dört farklı grubu finansal oran analizi yöntemi kullanarak karşılaştırmışlardır. Tang ve Jang (2008), Çalışmalarında gayrimenkul yatırımın ortaklığının gereksinim duydukları finansman ihtiyaç tutarlarını oran analizi yöntemi kullanarak saptamışlardır.

Schmidgall ve Defranco (2004) Otel ve Yiyecek işletmelerinin finansal başarılarını oran analizleri yöntemi kullanarak incelemişlerdir. Çalışmada satılan yiyecek maliyetleri, satılan içeceklerin maliyeti, cari oran, mali yapı oranları kullanılmıştır. Çalışma sonucunda işletmelerin kullanmış oldukları bu finansal oranların otel ve yiyecek işletmelerinin başarılarını değerlendirmede ne kadar önemli olduklarını ortaya koymuştur. Özellikle net kar oranı ve satışların maliyetlere oranı bu sektörde faaliyet gösteren firmaları değerlendirmede diğer oranlara göre daha önemli olduklarını saptamıştır.

Karadeniz ve İskenderoğlu (2011), İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda İşlem Gören Turizm İşletmelerinin Aktif Karlılığını Etkileyen Değişkenlerin Analizi adlı çalışmalarında halka açık turizm şirketlerinin aktif karlılığını etkileyen değişkenleri analiz etmişlerdir. Buna göre İMKB'de işlem göre turizm şirketlerinin 2002-2009 yılları arasındaki finansal verileri bütünlük regresyon yöntemi kullanılarak incelenmiş ve yapılan çalışmanın sonucunda kaldıraç oranının aktif karlılığı üzerinde negatif, ölçek, pazar payı, net işletme sermayesi devir hızı, aktif devir hızının ise pozitif olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmada ayrıca alacak devir hızı ve stok devir hızının aktif karlılığı üzerinde anlamlı etkisi olduğuna dair bir sonuca rastlanmamıştır.

Karadeniz ve Kahiloğulları (2013), Turizm işletme belgesine sahip beş yıldızlı

otel işletmelerinin finansal oranları kullanım sıklığı ve önem derecesinin saptanmasına dair analiz yapmışlardır. Akdeniz bölgesinde faaliyet gösteren yaklaşık 191 otelin finansal verileri toplanmış yapılan çalışma sonucunda otel işletmelerinin en sık kullandıkları ve önem verdikleri finansal oranların, faaliyet oranları oldukları sonucuna varmışlardır. Çalışmada ayrıca nakit oranı, borçlanma oranı, alacak devir hızı, faaliyet karlılığı, satılabilir odabaşına gelir oranı, ortalama oda fiyatı en sık kullanılan ve en fazla önem verilen oranlar oldukları belirlenmiştir.

Koşan ve Karadeniz (2014), Konaklama ve Yiyecek Alt Sektörünün 2010-2012 yıllarına ait finansal performanslarını DuPont finansal analiz tekniği ile incelemiştir. Yapılan analiz sonucunda sektörün 2010 ve 2012 yılları arasında satış, aktif ve özsermaye karlılıklarının pozitif olduğu fakat 2011 yılında ise negatif gerçekleştiğini saptamıştır. Çalışmada ayrıca sektörün maliyet ve gider kalemlerinin yüksek olduğu ve aktif devir hızının istenen düzeyde olmadığı bu sektörde faaliyet gösteren firmaların ağırlıklı olarak yabancı kaynak ile finanse edildiğini saptamıştır.

Karadeniz vd. (2014), Çalışmasında hisseleri borsada işlem gören dört spor şirketinin 2011-2013 yılları arasındaki finansal performansını oran analizi yöntemi ile yapmış altman Z değerlerini hesaplayarak iflas risklerini belirlemiştir. Gerçekleştirilen oran analiz sonuçları spor şirketlerinin finansal yükümlülüklerini yerine getirmede sorunlar ile karşı karşıya kalabileceklerini ve işletme varlıklarını etkin bir şekilde kullanmadıklarına işaret etmiştir. Ayrıca spor şirketlerinin kâr yaratmada başarısız oldukları gözlemlenmiştir. İflas risklerinin ölçüldüğü Altman Z yönteminde ise iki spor kulübünün iflas riski içerisinde oldukları saptanmıştır.

Şen vd. (2015), Örnek otel işletmesinin mali tablolarını finansal analiz yöntemleri kullanarak analiz etmiş finansal analizin otel işletmelerinin hedeflerine ulaşmasında ve başarısında önemini irdelemiştir. Örnek analiz kapsamında borsa İstanbul'da işlem gören örnek otel işletmesinin 2012-2013 mali tablolarından yararlanılarak oran analiz ve diğer analiz yöntemleri kullanılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonuçları, işletmenin varlık-kaynak yapısının orantısız olduğu, ciddi likidite yetersizliği, duran varlık finansmanında kısa vadeli kaynakların daha çok kullanıldığı, aşırı borçlanma ve buna bağlı olarak yüksek finansman giderleri işletmenin zararlar sonuçlanmasına neden olmuştur.

Ulun ve Yetim (2016), Türkiye'de faaliyet gösteren iki büyük futbol kulübünün sportif başarı ve mali yapı açısından analizini yapmıştır. Standart oranlar baz alınarak yapılan oran analizi kapsamında iki büyük futbol kulübünün nakit ve cari oranın istenen düzeyin altında kalmış ayrıca mali oranlarda istenen düzeyin

üzerinde sonuçlar vermiştir. Bu durum futbol kulüplerinin mali açıdan riski olduğu sonuçları göstermiştir.

Karadeniz vd. (2017), Türk turizm sektöründe faaliyet gösteren konaklama ve yiyecek hizmet faaliyetleri ve spor faaliyetleri alt sektörlerinin finansman kararlarını karşılaştırmalı olarak analiz etmiştir. Çalışmada alt sektörlerin 2012-2014 yılları arasındaki sektör bilançoları kullanılmış ve her bir sektör için 12 adet finansal oran hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda turizm sektörünün yabancı kaynak ile finansmanı tercih etmesinden dolayı finansal risklerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Borçlanma süresi olarak bakıldığında daha çok kısa vadeli borçlanmayı tercih ettiği gözlemlenmiştir.

Buraimo vd. (2006), İngiliz futbol kulüplerinin finansal performanslarını oran yöntemi kullanarak analiz etmişler, sonuç olarak yüksek transfer ücretleri ve düzenli olmayan gelir akışları sonucunda mali anlamda sıkıntıya düşüklerini gözlemlemişlerdir.

Dimitropoulos (2010), Çalışmalarında Yunan futbol kulüplerinin 1994-2004 yılları arasındaki finansal performanslarını analiz etmiş, sonuç olarak borçların varlıklara göre yüksek olduğu ve futbol kulüplerinin zarar ettiğini saptamışlardır.

Frick ve Prinz (2006), Yaptıkları çalışmada ise, Alman spor kulüplerinin toplam borçlarının, İtalyan ve İngiliz futbol kulüplerinin toplam borçlarının yarısı kadar olduğunu, ağırlıklı olarak kulüplerin öz sermaye ile finanse edildikleri sonucuna varmışlardır.

ORAN (RASYO) ANALİZİ

Finansal analiz, bir işletmenin mevcut durumunun incelenmesi ve değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Oran analizi ise finansal tablolarda yer alan herhangi iki kalem arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bu bakımdan oran analizi finansal tablolarda yer alan finansal kalemlerinin kullanılması ile işletme hakkında detaylı bilgi edinilmesine imkan sağlamaktadır (Berk,1998:32). Finansal analizde kullanılan oranlar amaç ve fonksiyonlara göre olarak beş guruba ayrılmaktadır. Bunlar (Saraç,2012:17);

- Likidite (Akışkanlık) Oranları
- Finansman Yapısı Oranları
- Faaliyet Oranları
- Kârlılık Oranları
- Büyüme ve Sermaye Piyasası Performans Oranları

Likidite oranları; İşletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünü ölçmek, başka bir deyişle likidite riskini değerlendirmek, net işletme sermayesinin yeterli olup olmadığını saptamak için kullanılmaktadır. Likidite oranları işletme üst yönetimi ve kredi kuruluşları tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Temel likidite oranlarının, kullanım amaçları ve ideal oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Akgüç,1995:346).

Tablo1. Likidite Oranları

Likidite Oranları	Hesaplanış Şekli	Standart Oran	Kullanış Amacı
Cari Oran	Dönen Varlıklar/Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	1,5 - 2	İşletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü ölçer.
Asit-Test Oranı	Dönen Varlıklar - Stoklar/Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	1	İşletmenin satışlarının durması durumunda kısa vadeli borçları ödeme gücünü gösterir.
Nakit Oran	Hazır Değerler Menkul Kıymetler/Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	0,20	İşletmenin elindeki mevcut hazır değerlerin kısa vadeli borçları ne ölçüde karşıladığını gösterir.

Finansal yapı oranları; işletmenin kaynak yapısının ve uzun vadeli borç ödeme gücünün ölçülmesinde kullanılan oranlar bu grupta toplanmaktadır. Başka bir anlamıyla işletmenin öz kaynağının yeterli olup olmadığı, kaynak yapısı içinde borç ve öz kaynağın dengesi ve öz kaynak olarak yaratılan fonların ne tür dönen varlık ya da duran varlıklara kullanıldığının ölçülmesinde kullanılan oranlardır. Aşağıdaki tabloda temel mali yapı oranları gösterilmiştir (Akdoğan ve Tenker,2010:652).

Tablo 2. Finansal Yapı Oranları

Finansal Yapı Oranları	Hesaplanış Şekli	Standart Oran	Kullanış Amacı
Kaldıraç Oranı	Toplam Borç/Toplam Pasif	0,50	İşletme varlıkları içerisinde toplam yabancı kaynak payını gösterir.

Toplam Borçların Özsermayeye Oranı	Toplam Borç/Özsermaye	1	İşletmeye ait finansal riskin belirlenmesi
Kısa Vadeli Borçların Pasif Toplamına Oranı	Kısa Vadeli Borçlar/Toplam Pasif	Yok	İşletmenin kısa vadeli borçların ağırlığının ölçülmesi
Uzun Vadeli Borçların Pasif Toplamına Oranı	Uzun Vadeli Borçlar/Toplam Pasif		İşletmenin uzun vadeli borçların ağırlığının ölçülmesi
Faiz Karşılama Oranı	Faiz ve Vergi Önceki Kar/Faiz	7	İşletmenin net karının ödenecek faizlerin kaç katı olduğunun ölçülmesi
Finansal borçların Toplam Borçlara Oranı	Mali Borçların Toplam Borçlara Oranı	Yok	Mali borçların toplam borçlar içindeki payını gösterir.
Maddi Duran Varlıkların Uzun Süreli Borçlara Oranı	Maddi Duran Varlıklar/Uzun Vadeli Borçlar	1'den büyük	İşletmenin uzun vadeli kredibilitésinin ölçülmesi

Faaliyet Oranları; bu grupta yer alan oranlar, işletmenin sahip olduğu ve faaliyetlerini gerçekleştirmede kullandığı iktisadi kıymetlerin ne ölçüde etkin kullanıldığını tespit etmede kullanılır. Faaliyet oranları adıyla anılan bu oranlar satışlar ile çeşitli aktif kalemler arasında uygun bir denge ve ilişki olduğunu varsayar. Aşağıdaki tabloda temel faaliyet oranları gösterilmiştir (Çabuk ve Lazol:2011:220).

Tablo 3. Faaliyet Oranları

Faaliyet Oranları	Hesaplanış Şekli	Kullanış Amacı
Stok Devir Hızı (Kez)	Satışların Maliyeti/Ortalama Stok	İşletmenin stoklarının yılda kaç kez paraya dönüştürülür.
Stok Devir Süresi (Gün)	360/Stok Devir Hızı	İşletmenin stoklarının yılda kaç defa devirdaim ettiğinin ölçülmesi

Alacak Devir Hızı (Kez)	Satışlar/Ortalama Ticari Alacaklar	Alacakların yılda kaç kez tahsil edildiğinin ölçülmesi
Alacak Devir Süresi (Gün)	360/Alacak Devir Hızı	İşletme alacaklarının ne kadar sürede tahsil edildiğini
Varlık Devir Hızı (Kez)	Net Satışlar/Ortalama Varlık	Varlıkların kullanım etkinliğinin ölçülmesi
Maddi Duran Varlık Devir Hızı (Kez)	Net Satışlar/Maddi Duran Varlıklar	Maddi duran varlıkların kullanım etkinliğinin ölçülmesi

Karlılık Oranları; İşletmenin sahip olduğu öz sermaye, yabancı kaynak ve varlıklarını ne ölçüde etkin kullandığını ve bir bütün olarak yapmış olduğu faaliyetlerde ne kadar karlı çalışıp çalışmadığını gösteren oranlardır. Aşağıdaki tabloda temel karlılık oranları gösterilmiştir (Ökgüç, 1994:62).

Tablo 4. Karlılık Oranları

Karlılık Oranları	Hesaplanış Şekli	Kullanış Amacı
Brüt Kar Marjı	Brüt Kar/Net Satışlar	Faaliyet etkinliğinin ölçülmesi
Faaliyet Kar Marjı	Faaliyet Kar/Net Satışlar	Ana faaliyet karlılığının ölçülmesi
Net Kar Marjı	Net Kar/Net Satışlar	Satışlardan sağlanan net karın ölçülmesi
Öz Sermaye Karlılığı	Net Kar/Öz Sermaye	İşletme ortaklarının koymuş olduğu sermaye karşılığının ölçülmesi
Aktif Karlılık Oranı	Net Kar/Toplam Aktif	Sahip olunan aktiflerin ne ölçüde karlı kullanıldığının ölçülmesi

KONAKLAMA VE YİYECEK HİZMETLERİ ALT SEKTÖRÜNDE YER ALAN İŞLETMELERİN MALİ TABLOLARININ ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ İLE ANALİZ EDİLMESİ

Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri alt sektöründe faaliyet gösteren küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin likidite durumları tablo 5'te gösterilmiştir

Tablo 5. Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörü Likidite Oranları

Küçük Ölçekli İşletmeler				Orta Ölçekli İşletmeler				Büyük Ölçekli İşletmeler			
Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015
Cari Oran	1,00	1,04	0,90	Cari Oran	1,16	1,16	1,32	Cari Oran	1,26	1,29	1,23
Asit Test Oranı	0,85	0,84	0,72	Asit Test Oranı	0,99	0,97	1,12	Asit Test Oranı	1,09	1,00	1,04
Nakit Oran	0,37	0,39	0,25	Nakit Oran	0,46	0,37	0,47	Nakit Oran	0,39	0,30	0,34

Likidite oranları şirketlerin kısa vadeli yükümlülüklerini ödeme kabiliyetini ölçmek için kullanılır. Bunun için de şirketin en hızlı nakde dönebilecek varlıkların durumuna bakılır. Bu varlıkların kısa vadeli yükümlülükleri rahatlıkla ödeyebilecek durumda olması, şirketin kısa vadede gelecek yükümlülüklerini karşılayabileceği gibi, operasyonlarını da rahatlıkla sürdürebileceği sonucunu çıkarır (Gözüm ve Yücel, 2016:69). Dönen varlıklar ile kısa vadeli yabancı kaynaklar arasındaki olumlu fark net çalışma sermayesini gösterir ve kısa vadeli borçlar ödendikten sonra günlük faaliyetlerin sürdürülebilmesi için ne kadarlık dönen varlıklarının kaldığını gösterir.

Cari Oranın standart olarak 1,5-2 arasında olması genel olarak yeterli kabul edilir. Oranın gereğinden fazla olması atıl fonların bulunduğunu, düşük olması da kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirmede zorlanılacağını göstermektedir. Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri alt sektöründe yer alan küçük, orta ve büyük ölçekli şirketlerin cari oranının 1,5'tan küçük olduğu görülmektedir. 2015 yılında küçük ölçekli işletmelerde cari oran 1'in altına düşmüş, orta ölçekli işletmelerde yükseliş meydana gelmiştir. Dönen varlıklar içerisindeki stokların çıkarılmasıyla daha hassas ölçüm yapmayı sağlayan asit test (likidite) oranının 1 olması, bilanço tarihi itibarıyla şirketin borçlarını ödemede zorluk yaşamayacağını gösterir. Tablo incelendiğinde, küçük ölçekli

işletmelerde oranın 1'den küçük olduğu ve 2015'te daha da düştüğü görülmekte, orta ve büyük ölçekli işletmelerde oranın 1 civarında olduğu görülmektedir. Bu açıdan küçük ölçekli işletmelerin borç ödeme güçlüğü içerisinde olduğu söylenebilir. Likidite oranları arasında en hassas oran olan nakit oranının 0,20'nin altında olmaması istenir. Her üç ölçekteki işletmelerde oranın 0,25'in altında olmaması olumlu olarak değerlendirilmekle birlikte, küçük ölçekli işletmelerde 2014 yılında 0,39 olan oranın 2015 yılında 0,25'e düşmesi olumsuz doğru bir gidişin olduğunu göstermektedir. Genel olarak likidite durumuna bakıldığında, küçük ölçekli işletmelerin likiditesinin zayıf olduğunu, borç ödeme güçlüğü yaşayabileceği söylenebilir. Orta ve büyük ölçekli işletmelerde asit-test oranı ve nakit oranının yüksek olması olumlu olarak değerlendirilmektedir. Ancak yüksek oranda ekonomik ve siyasi risklere maruz kalabilen turizm sektöründe düşük likidite oranları işletmeleri her an borç ödeme güçlüğüne sokabilir.

Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri alt sektöründe faaliyet gösteren küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin finansal yapı oranları aşağıda tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörü Finansal Yapı Oranları

Küçük Ölçekli İşletmeler				Orta Ölçekli İşletmeler				Büyük Ölçekli İşletmeler			
Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015
Kaldıraç Oranı	0,60	0,64	0,73	Kaldıraç Oranı	0,60	0,62	0,67	Kaldıraç Oranı	0,74	0,76	0,76
Toplam Borçlar/ Özsermaye	1,51	1,80	2,67	Toplam Borçlar/ Özsermaye	1,52	1,64	2,05	Toplam Borçlar/ Özsermaye	2,80	3,20	3,24
Kısa Vadeli Borçlar/ Pasif Toplamı	0,23	0,23	0,25	Kısa Vadeli Borçlar/ Pasif Toplamı	0,20	0,21	0,18	Kısa Vadeli Borçlar/ Pasif Toplamı	0,30	0,28	0,28
Uzun Vadeli Borçlar/ Pasif Toplamı	0,37	0,42	0,48	Uzun Vadeli Borçlar/ Pasif Toplamı	0,40	0,41	0,49	Uzun Vadeli Borçlar/ Pasif Toplamı	0,44	0,48	0,48
Faiz Karşılama Oranı	1,65	1,84	1,37	Faiz Karşılama Oranı	1,68	2,87	1,50	Faiz Karşılama Oranı	1,45	3,50	1,59

Varlıkların ne oranda yabancı kaynaklarla finanse edildiğini gösteren kaldıraç oranına bakıldığında, yıllar itibarı ile yabancı kaynakların oranının arttığı görülmektedir. Özellikle büyük ölçekli işletmelerde varlıkların 3/4'ünün

yabancı kaynaklarla finanse edildiği, küçük ve orta ölçekli işletmelerde bu oranın 2/3 civarında olduğu söylenebilir. Oranın yüksek olması, şirketlerin yabancı kaynaklara bağımlı olduğunu ve dolayısıyla risk altında olduklarını göstermektedir. Kaynak dağılımı açısından bakıldığında uzun vadeli borçların toplam kaynaklar arasında 2015 yılı itibarı ile %50'ye yakın olması ve kısa vadeli yabancı kaynakların toplam kaynaklar içerisindeki payının uzun vadeli yabancı kaynakların yarısına yakın bir oranda olması, duran varlık ağırlıklı varlık yapısına sahip konaklama ve yiyecek alt sektörü için normal kabul edilebilir. Nispeten yüksek maliyeti olan özkaynaklar yerine yabancı kaynakların kullanılması daha uygun görülebilir. Ancak yüksek oranda yabancı kaynak kullanımı işletmelerin aynı zamanda yüksek faiz yükü altında bulunmasına ve finansal risklerinin artmasına neden olur. Nitekim faiz karşılama oranının; küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin hepsinde 2'nin altında olduğu görülmektedir. Faiz karşılama oranı, bir işletmenin borçlarının faizini karşılayabilecek kadar kar elde edip etmediğini göstermektedir. Bu oranın 7-8 civarında olması olumlu kabul edilmekte, düşük olması işletmeler açısından tehlike işareti olarak görülmektedir. Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri alt sektöründe faaliyet gösteren küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin ağır faiz yükü altında olduklarını ve bu durumun işletmelerin mali yapılarını ve sürdürülebilirliklerini olumsuz etkileyeceği söylenebilir.

Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri alt sektöründe faaliyet gösteren küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin varlık kullanım oranları aşağıda tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörü Varlık Kullanım Oranları

Küçük Ölçekli İşletmeler				Orta Ölçekli İşletmeler				Büyük Ölçekli İşletmeler			
Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015
Stok Devir Hızı	4,82	3,49	3,05	Stok Devir Hızı	6,52	6,23	6,53	Stok Devir Hızı (Kez)	9,38	4,80	8,47
Alacak Devir Hızı	5,68	5,49	4,96	Alacak Devir Hızı	6,64	5,53	6,86	Alacak Devir Hızı	5,11	4,56	3,93
Varlık Devir Hızı	0,24	0,23	0,20	Varlık Devir Hızı	0,32	0,36	0,35	Varlık Devir Hızı	0,62	0,52	0,61
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	0,49	0,47	0,40	Maddi Duran Varlık Devir Hızı	0,54	0,63	0,60	Maddi Duran Varlık Devir Hızı	1,31	1,10	1,24

Stok devir hızının yüksekliği stokların iyi yönetildiğini, satış hacminin, karın, rekabet gücünün arttığını ve aktiflerin etkin kullanıldığını gösterir. Varlık kullanım oranlarından stok devir hızlarına bakıldığında; büyük ölçekli işletmelerin stok devir hızlarının diğer işletmelere göre daha yüksek görülmektedir. Stok devir hızı en düşük olan grup ise küçük ölçekli işletmelerdir. Alacak devir hızının yüksek olması, net işletme sermayesinin alacaklara olan bağımlılığının az olduğunu, devir hızının düşük olması, çalışma sermayesinin önemli bir kısmının alacaklara tahsis edildiğini gösterir. Alacak devir hızları incelendiğinde; orta ölçekli işletmelerin alacak devir hızlarının daha yüksek olduğu, büyük ölçekli işletmelerin alacak devir hızlarının ise daha düşük olduğu görülmektedir. Likidite oranlarının düşük olduğu işletmelerde stok ve alacak devir hızlarının yüksek olması olumlu olarak kabul edilmektedir. Büyük ölçekli işletmelerde alacak devir hızının giderek düşmesi ve diğer işletmelere göre daha düşük olması bu işletmelerin likiditesini olumsuz etkilemektedir. Alacak devir hızlarının düşmesi ise, kredili satışlara ağırlık verildiği veya alacakların tahsilinde sıkıntı yaşandığı şeklinde yorumlanabilir.

Varlık devir hızının yüksek olması, varlıkların yüksek kapasite ile verimli bir şekilde kullanıldığını, karlılığa olumlu etki yaptığını, düşük olması atıl kapasitenin bulunduğunu gösterir. Duran varlık devir hızının düşük olması; duran varlıklara aşırı yatırım yapıldığını, kapasite kullanım oranının düşük olduğunu göstermektedir. Büyük ölçekli işletmelerde varlık devir hızı ve maddi duran varlık devir hızı diğer işletmelere göre daha yüksektir. Bu durum, büyük ölçekli işletmelerin daha yüksek kapasite ile çalıştığını, duran varlıklarının daha verimli kullanıldığını göstermektedir. Küçük ölçekli işletmelerde ise varlık devir hızı ve maddi duran varlık devir hızı düşük olup, büyük ölçekli işletmelere göre daha düşük kapasite ile ve daha az verimle çalıştığını göstermektedir.

Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri alt sektöründe faaliyet gösteren küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin karlılık oranları aşağıda tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörü Karlılık Oranları

Küçük Ölçekli İşletmeler				Orta Ölçekli İşletmeler				Büyük Ölçekli İşletmeler			
Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015
Brüt Kar Marjı	0,30	0,31	0,30	Brüt Kar Marjı	0,34	0,31	0,30	Brüt Kar Marjı	0,25	0,24	0,23
Faaliyet Kar Marjı	0,10	0,09	0,08	Faaliyet Kar Marjı	0,14	0,11	0,09	Faaliyet Kar Marjı	0,10	0,10	0,08

Net Kar Marjı	0,07	0,02	0,19	Net Kar Marjı	0,07	0,13	0,06	Net Kar Marjı	0,04	0,10	0,04
Öz Sermaye Karlılığı	0,04	0,02	0,14	Öz Sermaye Karlılığı	0,06	0,12	0,06	Öz Sermaye Karlılığı	0,10	0,21	0,11
Aktif Karlılık Oranı	0,02	0,01	0,04	Aktif Karlılık Oranı	0,02	0,05	0,02	Aktif Karlılık Oranı	0,03	0,05	0,03

Brüt kar marjının yüksek olması, toplam satışlar içinde satışların maliyetlerinin düşük olduğunu göstermektedir. Büyük ölçekli işletmelerde brüt kar marjı, diğer işletmelere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, büyük ölçekli işletmelerin satış maliyetlerini kontrol altında tutmaları gerektiğini göstermektedir.

Faaliyet karlılığı, işletmelerin esas faaliyetlerinden ne oranda kâr elde ettiklerini göstermektedir. Her üç ölçekteki işletmelerin faaliyet karlılıkları birbirlerine yakın olup, 2013 yılından 2015 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiştir. Faaliyet karlılığının düşmesi faaliyet giderlerinin artmasından kaynaklanmaktadır.

Özsermaye karlılığı, işletmenin özsermayesini ne ölçüde artırdığını, ortakların işletmeye koydukları sermayenin bir birimine ne kadar pay düştüğünü gösterir. Özsermaye karlılık oranları incelendiğinde, küçük ölçekli işletmelerin özsermaye üzerinden karlılığının bulunmadığı, 2015 yılında %14 oranında özsermaye üzerinden zararı olduğu görülmektedir. Gelir tablosunun detayları incelendiğinde ise, faaliyet karlılığı 2015 yılında %8 iken özsermaye üzerinden %14 oranında zarar edilmesinin temel nedeninin finansman giderlerindeki önemli orandaki artış olduğu görülmektedir. Nitekim faaliyet karlılığı her üç ölçekteki işletmelerde birbirine yakinken küçük ölçekli işletmelerin finansman giderleri 2015 yılında satışların %21'ine ulaşmış ve bunun sonucunda dönem sonunda zarar oluşmuştur. Buna karşılık orta ve büyük ölçekli işletmelerde finansman giderleri satışların %14'ü civarında gerçekleşmiş ve dönem sonunda kar elde etmişlerdir. Aynı şekilde finansman giderlerinin etkisiyle, küçük ölçekli işletmelerin aktif karlılıkları da negatif olarak gerçekleşmiştir.

SONUÇ

Turizm sektörü, 1980'li yıllardan itibaren ülke ekonomisi içerisindeki önemini gittikçe artıran bir sektör olmuştur. Özellikle Türkiye gibi cari açık veren ülkelerde, turizm sektöründen kaynaklanan döviz girişinin sağladığı fayda daha da kritik hale gelmektedir. Bu nedenle turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin finansal performanslarının ölçülmesi ve değerlendirilmesi,

sektördeki işletmelerin daha iyi yönetilmeleri ve geleceklerini daha iyi planlayabilmeleri açısından faydalı olacaktır. Bu çalışmada, “Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektörün 'de yer alan küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin 2013-2015 dönemlerine ait finansal tablolarından faydalanılarak finansal performansları oran analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlarla, küçük, orta ve büyük işletmelerin finansal performansları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Sektördeki işletmelerin likidite oranları incelendiğinde; küçük ölçekli işletmelerin likiditesinin orta ve büyük ölçekli işletmelere göre daha zayıf olduğu görülmüştür. Bu durum, küçük ölçekli işletmelerin net çalışma sermayelerinin de düşük olmasına ve kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirmede güçlüklerle karşılaşacağını göstermektedir. Bu nedenle, küçük ölçekli işletmelerin çalışma sermayesi yönetimine daha fazla önem vererek, borçlarının vadelerini uzatmaları ve çalışma sermayelerini artırmaları önerilebilir.

Finansal yapı oranları analiz edildiğinde, büyük ölçekli işletmelerde varlıkların 3/4'ünün yabancı kaynaklarla finanse edildiği, küçük ve orta ölçekli işletmelerde bu oranın 2/3 civarında olduğu görülmektedir. Yabancı kaynaklarda ise, uzun vadeli borçların kısa vadeli borçların yaklaşık olarak iki katıdır. Duran varlık ağırlıklı varlık yapısına sahip konaklama ve yiyecek alt sektörü için uzun vadeli borçların ağırlığının yüksek olması normal kabul edilebilir. Ancak yüksek oranda yabancı kaynak kullanan işletmelerin faiz yüklerinin fazla olmasına ve finansal risklerinin artmasına neden olur. Nitekim faiz karşılama oranının; küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin hepsinde 2'nin altında olduğu görülmektedir. Bu durum, sektördeki işletmelerin ağır faiz yükü altında olduklarını ve bu durumun işletmelerin mali yapılarını ve sürdürülebilirliklerini olumsuz etkileyeceğini göstermektedir.

Konaklama ve yiyecek hizmetleri faaliyetleri alt sektöründeki işletmelerin faaliyet oranlarından stok devir hızı incelendiğinde, büyük ölçekli işletmelerin stok devir hızlarının diğer işletmelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Alacak devir hızlarında ise, orta ölçekli işletmelerin alacak devir hızlarının daha yüksek olduğu, büyük ölçekli işletmelerin alacak devir hızlarının ise daha düşük olduğu görülmektedir. Likidite oranlarının düşük olduğu büyük ölçekli işletmelerde alacak devir hızının düşük olması ve düşme eğiliminin devam etmesi, bu işletmelerin likidite durumlarını daha da olumsuz kılmaktadır. Alacak devir hızlarının düşmesi, kredili satışlara ağırlık verildiği veya alacakların tahsilinde sıkıntı yaşandığı şeklinde yorumlanabilir. Büyük ölçekli işletmelerde varlık devir hızı ve maddi duran varlık devir hızı diğer işletmelere göre daha yüksek oranda gerçekleşmiştir. Bu durum, büyük ölçekli işletmelerin daha yüksek kapasite ile çalıştığını, duran varlıklarının daha verimli

kullanıldığını göstermektedir.

Karlılık oranları incelendiğinde, büyük ölçekli işletmelerin brüt kar marjı, diğer işletmelere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, büyük ölçekli işletmelerin satış maliyetlerini kontrol altında tutmaları gerektiğini göstermektedir. Faaliyet karlılığı oranlarında, her üç ölçekteki işletmelerin faaliyet karlılıkları birbirlerine yakın olup, üç yıl boyunca düşüş eğilimi göstermiştir. Faaliyet karlılığının düşmesi faaliyet giderlerinin artmasından kaynaklanmaktadır. Özsermaye karlılık oranları incelendiğinde, küçük ölçekli işletmelerin özsermaye üzerinden karlılığının bulunmadığı, 2015 yılında %14 oranında özsermaye üzerinden zararı olduğu görülmektedir. Küçük ölçekli işletmelerin gelir tablosunun detayları incelendiğinde ise, bu durumun temel nedeninin finansman giderlerindeki önemli orandaki artış olduğu görülmektedir. Finansman giderlerindeki önemli oranda meydana gelen artış nedeniyle küçük ölçekli işletmelerin aktif karlılıkları da negatif olarak gerçekleşmiştir. Küçük ölçekli işletmelerin karlılıklarını artırmaları için mutlaka finansman maliyetlerini düşürmeleri gerekir. Bunun için kaynak yapısında değişikliğe gitmeleri ve özkaynakların toplam kaynaklar içindeki payını artırmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgüç,Ö.(1995). Mali Tablolar Analizi, İstanbul
- Akgüç Ö.(1994). Finansal Yönetim, İstanbul
- Akdoğan,N. ve Tenker, N.(2010). Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Ankara
- Berk, N. (1998). Finansal Yönetim, Türkmen Kitapevi, İstanbul
- Buraimo, B. ve Simmons, R. & Szymanski, S. (2006). English football. Journal of Sports Economics, 7(1), 29–46.
- Çabuk, A. ve Lazol,İ.(2011). Mali Tablolar Analizi, Ekin Dağıtım, Bursa
- Dimitropoulos, P. (2010). The Financial Performance of the Greek Football Clubs. Sport Management International Journal, 6(1).
- Frick, B. ve Prinz, J. (2006). What crisis? football in Germany. Journal of Sports Economics, 7(1), 60–75.
- Gözüm S. ve Yücel E.(2016). Yönetim Kurulu Üyeleri İçin Finans, Hümanist Kitap Yayınları, İstanbul
- Karadeniz, E. ve İskenderoğlu, Ö,(2011), İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda İşlem Gören Turizm İşletmelerinin Aktif Kârlılığını Etkileyen Değişkenlerin Analizi,Turizm Araştırmaları Dergisi,22(1), 65-75
- Karadeniz, E. ve Kahiloğulları, S.(2013), Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Finansal Oranların Kullanımı: Akdeniz Bölgesi'nde Bir Araştırma,Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi,10 (3), 84-106.
- Karadeniz,E. ve Beyazgül, M.& Dala, S.Günay.(2016). Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektöründeki Küçük, Orta ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Finansal Performansının Karşılaştırmalı Tablolar Analizi Tekniği İle İncelenmesi, Muhasebe Bilim Dergisi,18(3),631-657
- Karadeniz, E. ve Koşan,L,&Kahiloğulları, S.(2014), Borsa İstanbul'da İşlem Gören Spor Şirketlerinin Finansal Performansının Oran Yöntemiyle Analizi, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 23, Sayı 2, 129-144
- Karadeniz, E. ve Beyazgül,M,&Dalak, S, Günay, F.(2017). Türk Turizm Sektöründe Finansman Kararlarının Alt Sektörler Kapsamında Karşılaştırmalı Analizi, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 14 (2), 157-170.
- Kim,V,Ayoun,(2005), Ratio Analysis for the Hospitality Industry: A cross Sector Comparison of Financial Trends in the Lodging, Restaurant, Airline and Amusement,Journal of Hospitality Financial Management,13(1), 1-33

Koşan, L.ve Karadeniz, E.(2014), Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörünün Finansal Performansının Dupont Finansal Analiz Sistemi Kullanılarak İncelenmesi, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 11 (2),75-89

Saraç, M.(2012). Finansal Yönetim, Sakarya Yayıncılık, Sakarya

Schmidgall, R. ve Defranco, A.(2004). Ratio Analysis: Financial Benchmarks for the Club Industry, Journal of Hospitality Financial Management,12(1), 1-15

Steed, E. Brody, ve R, Gu, Z.(2003), Financial Performance Related to Accounting Treatments at Hotels With Breakfast Included: A Case Analysis,11(1),87-96

Şen, L. ve Zengin,B,&Yusubov, F .(2015), Otel İşletmelerinde Finansal Analizlere İlişkin Bir Örnek Olay İncelemesi, İşletme Bilimi Dergisi,3(1),64-85

Tang, C. ve Jang, S.(2008), The profitability impact of REIT requirements: A comparative analysis of hotel REITS and hotel C-Corporations, International Journal of Hospitality Management,27,614-622

Ulun, C. ve Yetim, A.(2016). Türkiye'deki Futbol Kulüplerinin Sportif Başarı Düzeyi ve Mali Yapı Açısından Rasyo (Oran) Analizi İle İncelenmesi: Galatasaray ve Fenerbahçe Örneği, Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(1), 70-81, 2016